

Univerza v Ljubljani
Biotehniška fakulteta
Oddelek za zootehniko
Groblje 3, 1230 Domžale

ROKOPISI POVEZANI S SLOVENSKIM ČEBELARSTVOM

PRVI DEL

Zbral in uredil:

Andrej Šalehar

Ljubljana, 15.10.2024

Vse pravice so pridržane. Vsebino gradiva se lahko uporablja izključno za svojo osebno, to je nekomercialno rabo. Vsaka druga oblika uporabe vsebine (kot je npr. prepisovanje, kopiranje, reproduciranje, distribuiranje v fizični ali elektronski obliki) v komercialne namene je brez soglasja avtorja prepovedana.

Uvod

O zgodovini slovenskega čebelarstva so napisane številne študije. Žal pa so pogosto pomanjkljive, ker avtorji niso vključevali zapise iz ohranjenih rokopisov ali pa le deloma. Vzroke lahko iščemo tudi v nerazumevanju zapisov, bodisi zaradi jezikovnih ovir ali branja.

V slovenskih arhivih so shranjeni rokopisi povezani s slovenskim čebelarstvom. Napisani so večinoma v stari nemščini (v gotici) ali latinščini. Nekateri pa v bohoričici in tudi v slovenskem jeziku. Delo smo v podnaslovu poimenovali 1. del, ker pričakujemo, da bo odkrit še kakšen rokopis v naših arhivih ali ko bodo raziskani tudi tuji. V arhivih je vse več digitaliziranih gradiv, večja je dostopnost in večja je možnost avtomatskega prevajanja.

Tekom raziskav zgodovine slovenskega čebelarstva smo našli v arhivih, še največ v Arhivu republike Slovenije, številne rokopise, ki so jih poznavalci prečitali in prevedli. Večina prevodov je bilo potem objavljeno. In v tej študiji, ki je neke vrste priročnik, ki je nastajal dalj kot desetletje, so zbrani bibliografski podatki za te rokopise in dodani so bibliografski podatki, kje lahko najdemo prevode za objavljene. Kjerkoli je to bilo mogoče so vzpostavljene tudi hiperpovezave.

Smo pred dnevi, ko bo več časa za branje. Zgodovina slovenskega čebelarstva je bogata in pogosto skriva, ker to ne preberemo ter ne objavimo, številne originalne slovenske prispevke k poznavanju biologije medonosne čebele, tehnologiji čebelarjenja in drugo. Sedaj, ko izhaja elektronska revija NO BEES, NO LIFE, je enkratna priložnost, da evropsko čebelarsko srenjo seznanimo z zgodovino slovenskega čebelarstva, našimi čebelarskimi veljaki, kranjsko čebelo in dosežki slovenskega čebelarstva. Prilika je, da spoznajo slovenske čebelarske ustvarjalce in njihovo delo: Peter Pavel Glavar (1721-1784), Giovanni Antonio Scopoli (1723-1788), Matej Furlan (1727-1780), Anton Janša (1734-1773), Janez Goličnik (1737-1807), Blaž Kumerdej (1738-1805), Martin Kuralt (1757-1845), Anton Humel (mestni kirurg), Jurij Jonke (1777-1864), Peter Danjko (1787-1873) in Emil Rotschütz (1836-1909), če so naštet le najstarejši. Prilika je, da se predstavijo izvirni slovenski doprinosi k biologiji medonosne čebele s poudarkom na kranjski čebeli in tehnologiji čebelarjenja. Imamo čudovito knjigo Veliki ljudje slovenskega čebelarstva (2018, urednica mag. Tita Porenta), ki je lahko ena od osnov in izhodišč za ta pisanja.

Zasl. prof. dr. Andrej Šalehar

Seznam rokopisov povezanih s slovenskim čebelarstvom.

Bibliografski podatki originalov in objav prevodov ter s hiperpovezavami Prvi del

1.	Hipolit, Novomeški, pater. Kunšt med delati. 1712, Razdelek 47, 13 vrstic. str.98. V: . Comenius, Johannes Amosius. Orbis sensualium pictus. Die sichtbare Welt. Noribergae, 1658, 309 strani. https://digital.onb.ac.at/OnbViewer/viewer.faces?doc=ABO_%2BZ206865600 – 30.9.2024 Rokopis, prvo samostojno slovensko besedilo o čebelah. Objave: – Stabej, Jože. Stari zapisi o čebelah in čebelarstvu. LV(1955)11, str.297-302, Slovenski čebelar. http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-SUPOWVDI – 30.9.2024 – Šalehar, Andrej. Prva zlata doba kranjskega čebelarstva – 1750-1820, Ljubljana, 2020, str. 36 http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-IU45W05A – 30.9.2024 – Atelšek, Simon. Čebelarska dediščina Hipolita Novomeškega (1667-1722). CXXV(2023)10, str. 278, Slovenski čebelar https://www.czs.si/content/F217?sif_co=F217 – 30.9.2024	1712
2.	Glavar, Peter Pavel Vorschlag Beantwortung zur Verbesserung der Bienenzucht in den Kaysl. Königl. Erb- ländern. (Prevod: Predlog odgovora za izboljšanje čebelarstva v c. kr. dednih deželah). Napisano na Lanšprežu leta 1768, 26 strani Rokopis: SI AS 869 Glavar Peter Pavel, 1751–1784). Iz nemškega rokopisa prevedel in jezikovno posodobil Stane Mihelič. Objave: – Stane Mihelič. Anton Janša slovenski čebelar. Njegovo življenje, delo in doba. Ljubljana: Čebelarsko društvo za Slovenijo, 1934, str. 11–38 http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-20CH3VXU – 20.9.2024 – Mihelič, Stane: P. P. Glavar – »Odgovor« na predlog za izboljšanje čebelarstva na Kranjskem sredi 18. stoletja. 86(1984)7–8, str. 257–262 in št. 9, str. 289–292 in št. 10, str. 321–323, Slovenski čebelar.	1768

	http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-OFFMXAEQ – 31.8.2014 – Stane, Mihelič (prevedel), France, Baraga (priredil in dopolnil): Odgovor na predlog za izboljšanje čebelarstva v cesarsko-kraljevih dednih deželah. Str. 252-267. V: Čebelarska pisna zapuščina Petra Pavla Glavarja. Brdo pri Lukovici in Novo Mesto, 2017, 352 strani. http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-PMTK8QLN – 20.9.2024	
3.	Furlan, Matej (?) Praktische Binenoeconomie, das ist kurzer Begriff von denen Binen, wie man denenselben mit besondern Vorteil und Nutzen umegehen solle; allen jenen so Binen halten, zum besten, an das Liecht herausgeben. (Prevod: Praktično čebelarstvo ali kratek pouk o čebelah in kako naj se zaradi posebnega dobička in koristi z njimi ravna.) Napisano verjetno med letoma 1768 in 1771(?). (SI AS, fond graščina Krumperk: SI AS 748, fascikel 44). Iz nemškega rokopisa prevedel in uvodne besede napisal Leopold Debevec. Objava: – Debevec, Leopold. Praktično čebelarstvo. str. 261–317. V: Martin Mencej (ur.). Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu. Ljubljana: Zveza čebelarskih društev Slovenije, 1976, 335 strani.	1768 - 1771
4.	Humel, Anton. Praktische Eröffnung dass der Weiser wirklich von den Thränen ausser den Bienenstock befruchtet wird. (Prevod: Sporočilo iz prakse, da matico res troti zunaj panja obhodijo.) Humlovo pismo Kranjski kmetijski družbi 25.9.1771. Rokopis: SI AS 869 Glavar Peter Pavel, 1751–1784 Objavi: – Mihelič, Stane. Kako so opazovali praho matice leta 1769. 50(1948)1/2, str. 22-26, Slovenski čebelar. http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-IOBFYIUY – 28.9.2024 – Physische Erfahrung, dass der Weysel wirklich von den Drohnen ausser den Bienenstock befruchtet werde von Anton Humel, Stadtchirurg in Laibach im Herzogthum Crayn, der Societät gesandt. Str. 64 - 71. Prevod naslova: (Fizična izkušnja, da troti resnično oplodijo matico izven panja, od Antona Humla, mestni kirurg v Ljubljani na Kranjskem, ki jo je poslal družbi.)	1771

	– V: Gemeinnützige Arbeiten der Churfürstl. Sächsis. Bienengesellschaft in Oberlausitz die Physik und Oeconomie der Bienen betreffend, nebst andern dahin einschlagenden natürlichen Dingen. Erster Band. Berlin in Leipzig, 1773, 451 strani https://books.google.si/books?id=VO86AAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=sl#v=onepage&q=HUMEL&f=false – 21.4.2017.	
5.	Glavar, Peter Pavel. Rokopis: Pogovor od zhebelnih rojou. Napisano na Lanšprežu v letu 1776, 105 listov. Zbirka rokopisov SI AS 1073, rokopis I 23r – 21.9.2024 https://nl.ijs.si/imp/wikivir/dl/WIKI00527-1776.html - 21.9.2024 https://vac.sjas.gov.si/vac/search/details?id=4429123 - 21.9.2024 Izdaja z jezikovno posodobitvijo (Stane Mihelič): Pogovor o čebelnih rojih, ki ga je napisal v nemškem jeziku A. Janša, dunajski čebelarški učitelj, na kranjsko preložil in dopolnil zelo cenjeni, častitljivi, učeni duhovnik Peter Pavel Glavar, nekdanji župnik Komende sv. Petra, sedaj lastnik lanšpreške gosposčine v letu 1776. https://sl.wikisource.org/wiki/Pogovor_o_%C4%8Debelnih_rojih – 21.9.2024 Objavi: – Martin, Mencej (ur.). Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu. Ljubljana: Zveza čebelarških društev Slovenije, 1976, str. 79–260. – Atelšek, Simon: Diplomatični prepis in jezikovna posodobitev Pogovora o čebelnih rojih. str. 15-221. V: Čebelarška pisna zapuščina Petra Pavla Glavarja. Brdo pri Lukovici in Novo Mesto, 2017, 352 strani. http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-PMTK8QLN – 21.9.2024	1776
6.	Glavar, Peter Pavel. Hochlöbliche Kais. Königliche Ackerbauss und Künste Gesellschaft . (Poimenovanje po vsebini rokopisa: Možnosti za pospeševanje čebelarstva na Kranjskem.) Iz leta 1781, 1782, 55 listov. Rokopisi: (Zbirka rokopisov – SI AS 1073, 1/24 r, 13. st. – 1941) V dodatku: Pravila za čebelarstvo vrtnarsko šolo na Lanšprežu (na 11 listih). Objava: – Baraga, France, prevod: Glavarjevo poročilo c. kr. Kmetijski družbi v Ljubljani o možnostih pospeševanja čebelarstva na Kranjskem, str. 294-332. Poglavja: Primernost dežele za čebelarstvo (str. 295-308), Raziskava, o uvedbi ukrepov v deželo (str. 308-315),	1781 1782

	Navodilo za učitelje čebelarstva, ki jih nastavi država (str. 315-317), Ukrepi za čebelarstvo v mejni grofiji Moravski, izdani na Dunaju 14. aprila 1775 (str. 318-320), Tukajšnje ovire za čebelarstvo (str.320-325), Zdravilna sredstva (str.325-330), Povzetek in zaključek (str.331-332). – V: Čebelarstva pisna zapuščina Petra Pavla Glavarja. Brdo pri Lukovici in Novo Mesto, 2017, 352 strani. http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-PMTK8QLN – 21.9.2024	
7.	Glavar, Peter Pavel. Pravila za čebelarsko vrtnarsko šolo na Lanšprežu 1781, str.333-342. A. Osnutek ureditve državnega učitelja čebelarstva – 17 členov (str. 333-335), B. Osnutek za vajence – 10. členov (str.335-336), C. Načrt za splošno koristno čebelarsko-vrtnarsko šolo pod gospodvom Lanšprež -18. členov (str.336-338), D. Pouk za skrbnika – 32 členov (str.338-342). (Zbirka rokopisov – AS SI 1073, 1/24 r, 13. st. – 1941). 1781,1782, 11 listov. Objave: – V: Čebelarstva pisna zapuščina Petra Pavla Glavarja. Brdo pri Lukovici in Novo Mesto, 2017, 352 strani. http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-PMTK8QLN – 21.9.2024 – Šalehar, Andrej. Pravila Petra Pavla Glavarja za čebelarsko vrtnarsko šolo na Lanšprežu iz leta 1781. Rodica, Novo mesto: Regijska čebelarska zveza Petra Pavla Glavarja, 2013, 39 strani http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-GU6NHIQO – 15. 4. 2014 – Šalehar, Andrej. Poučevanje čebelarstva na Kranjskem. Od Petra Pavla Glavarja (1768) in Antona Janše (1770) do Emila Rothschütza (1874), Rodica, Novo mesto: Regijska čebelarska zveza Petra Pavla Glavarja, 2014, 152 strani . http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-GERFHPW7 – 19.4. 2014 – Baraga, France (prevedel), Šalehar, Andrej in Gregori, Janez (kritično obdelala). Pravila za čebelarsko vrtnarsko šolo na Lanšprežu 1781. str. 333-342 V: Čebelarstva pisna zapuščina Petra Pavla Glavarja. Brdo pri Lukovici in Novo Mesto, 2017, 352 strani. http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-PMTK8QLN – 21.9.2024	1781 1782
8.	Mit Bezug auf dem h. v. Erlass vom 5. März d.J. Z 4275. Copia, 11144. Laibach am 13. September. 1857, 6 strani. (Prevod: S sklicevanjem na odlok z dne 5. marca letos Z 4275. Kopija, 11144. Ljubljana 13. septembra 1857, 6 strani).	1857

	Rokopis: SI AS 533, SB/10 5, Bienenzuchtsubventionen Objava: – Prevod prof. Doris Debenjak: Odredba šte. 11144 kranjske deželne vlade z dne 13.9.1857. str. 75. V.: Šalehar, Andrej, Poučevanje čebelarstva na Kranjskem. Rodica, Novo Mesto 2014, 151 strani. http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-GERFHPW7 – 7.10.2024	
9.	Krainer Bienenzucht Verein Sitz im Laibach. Statuten des Krainer Bienenzucht-Vereins. (Prevod: Kranjsko društvo za čebelarstvo s sedežem v Ljubljani. Statut kranjskega društva za čebelarstvo). Rokopis: SI AS 533, SB/10 5, Bienenzuchtsubventionen Objavi: – Šalehar, Andrej. Ustanovitev Kranjskega društva za umno čebelarstvo. str. 104-120. V: Kranjska čebela in čebelarji družine Rothschild, 2018, 203 strani. http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-4QZV7OES – 9.10.2024 – Statuten des Krainer Bienenzucht-Vereines. Die Krainer Biene, priloga 1873, str. 6-8. https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-FKRDTTVF/dc292eea-f635-417c-b131-e2ba7af5d50e/PDF - 9.10.2024	1873
10.	Pravila Kranjskega društva za umno čebelarstvo. Ljubljana 1873, 6 strani. Rokopis: SI AS 533, SB/10 5, Bienenzuchtsubventionen Objava: – Slovenska čebela. 4(1876)februar, št. 2, str. 1-4. http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-PQE5HHXX – 24.9.2024	1873
11.	Rothschütz, Emil, Jerič, Jožef, Razlag, J. R. Vabilo na pristop k čebelarskemu društvu za Kranjsko in sosedne dežele. Ljubljana 1873, 2 strani. Rokopisi: SI AS 533, SB/10 5, Bienenzuchtsubventionen Objava: – Šalehar Andrej. Razvoj in vrste organiziranosti slovenskega čebelarstva. Rodica, 2023, 18 stran.	1873

	https://www.genska-banka.si/wp-content/uploads/2023/11/Razvoj_in_vrste_organiziranosti_slovenskega_%C4%8Debelarstva.pdf – 25.9.2024	
12.	Rothschütz, Emil Izbrana pisma predsednika čebelarskega društva barona Emila Rothschütza Rokopisi: SI AS 533, SB/10 5, Bienenzuchtsubventionen Objave: – Pismo števil 374/IV z dne 2.11.1873. Original str. 114, prevod str. 115. – Quittung am 29.12.1873. Original in prevod str. 116. – Quittung am 30.12.1873. Original str. 117, prevod str.118. V: Šalehar, Andrej. V: Kranjska čebela in čebelarji družine Rothschütz, 2018, 203 strani. http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-4QZV7OES – 9.10.2024	1873
13.	Rothschütz, Emil. Programm der Bienenzuchtsschule, Smerek 1874, 11 listov.(Prevod: Program za čebelarsko šolo.). Rokopisi: SI AS 533, SB/10 5, Bienenzuchtsubventionen Objave: – Programm der Bienenzuchtsschule (program čebelarske šole), 1874, (rokopis je prebral Primož Debenjak, prevod Šalehar Andrej), str. 122-123. – Kosten das Ordnen der Bienenzuchtsschule (Stroški ureditve čebelarske šole), str. 123. – Kosten Aufwand jährlich (Letni stroški obratovanja), str.123. – Grundriss desss Lehrpavillion (Tloris učilnice), str. 130. – Plan Skizze der vorhandenen Bienengebäude (Razporeditev obstoječih čebelanjakov in učilnice), str.131. – Predlog za čebelarsko šolo na gradu Podsmreka pri Višnji Gori. Str.121-131. V: Šalehar, Andrej. V: Kranjska čebela in čebelarji družine Rothschütz, 2018, 203 strani. http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-4QZV7OES – 9.10.2024 – Šalehar, Andrej. Ustanovitev Kranjskega društva za umno čebelarstvo, str.85-90. V: Poučevanje čebelarstva na Kranjskem. Rodica, Novo mesto , 2014, 151 strani. http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-GERFHPW7 – 10.10.2024	1874

14.	Prošnje učiteljev in čebelarjev za razpisane podpore v čebelarstvu – primeri. Rokopisi: SI AS 533, SB/10 5, Bienenzuchtsubventionen Objave: – Šalehar, Andrej: Kranjska kmetijska družba in pospeševanje čebelarstva - predlogi in delo Emila Rothschütza. str. 77-90. V: V: Kranjska čebela in čebelarji družine Rothschütz, 2018, 203 strani. http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-4QZV7OES – 9.10.2024 – Priloga 2- Primeri prošenj – učitelji 1872-1878. str. 136-141. V: Poučevanje čebelarstva na Kranjskem. Rodica, Novo mesto , 2014, 151 strani. http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-GERFHPW7 – 10.10.2024	1872 - 1878
15.	Navratil, Ivan. Anton Janša Rokopis: SI AS 621/305/9, 1886, 14 strani. Objava: – Šalehar, Andrej. Anton Janša. str. 153-166. V: Anton Janša, prvi učitelj čebelarstva. Ljubljana, Buča, 2019, 173 strani	1886
16.	Jurančič, Ivan Čebeloreja, 1888. Rokopis (hrani Čebelarski muzej v Radovljici), Objava: – Čebeloreja : kratek in lahkoumeven navod k umnemu čebelarstvu po najnovejih pravilih in skušnjah s posebnim ozirom na Dzierzonove panje in njegova vodila : s 50 dodanimi podobami. Knjiga natisnjena 2004, založili: Čebelarska zveza Slovenije, MRO – Čebelarski muzej, Radovljica, Čebelarska zveza društev Maribor, Čebelarska zveza Ptuj, 160 strani. http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:IMG-3SCBEHMI – 23.9.2024	1888